

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียน หลังจากเรียนโดยใช้บทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการ ประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษฟัง-พูด โดยใช้โครงการ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือสามประเภท คือ ประเภทที่หนึ่ง เครื่องมือ สำหรับการสร้างและใช้บทเรียน ได้แก่ หลักสูตรแม่แบบ (Protosyllabus) และแผนการสอนรายคาบ ของบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการ เป็นการกำหนดจุดประสงค์ ระยะเวลา และขั้นตอนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ได้มาจากการศึกษาคำอธิบายรายวิชาภาษาอังกฤษโครงการ ตามหลักสูตรภาษาอังกฤษ พุทธศักราช 2539 และสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อจัดทำ บทเรียนภาษาอังกฤษโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม ประเภทที่สอง เครื่องมือประเมินผลเพื่อพัฒนา บทเรียน ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการ และแบบประเมิน ความรู้ทางวัฒนธรรมของผู้เรียน ประเภทที่สาม เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบ ความสามารถทางการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนด้านการฟัง-พูด และการอ่าน-เขียน

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows ในการหา ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความต้องการและความสนใจ ของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมและหัวข้อโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรม แบบประเมินประสิทธิภาพ ของบทเรียน แบบทดสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวัฒนธรรม และแบบทดสอบเพื่อประเมิน ความสามารถทางการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนหลังจากเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนามาตรการเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรมทั้งสองโครงการ คือ Project 1 และ Project 2 ปรากฏว่า มาตรเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการทั้งสองโครงการมีความเหมาะสมกับระดับความรู้และความสามารถของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นอย่างมาก กล่าวคือ มาตรเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการทั้งสองโครงการได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้เรียนได้รับความรู้ทางวัฒนธรรม โดยสามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระดับดีมากทั้งสองโครงการ

2. ผลจากการประเมินความสามารถทางภาษาด้านทักษะการฟัง-พูด และทักษะการอ่าน-เขียนของผู้เรียนเรียนภายหลังจากการเรียนด้วยมาตราเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการ ปรากฏว่าผู้เรียนมีความสามารถทางด้านการฟัง-พูดอยู่ในระดับดี และมีความสามารถทางด้านการอ่าน-เขียนอยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้ คือ

1. มาตรเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรมทั้งสองโครงการได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ คือ

ประการแรก มาตรเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการทั้งสองโครงการนี้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ขั้นตอน และมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน โดยผู้วิจัยเริ่มต้นพัฒนามาตรเรียนด้วยการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2539 หลักการสอนตามกระบวนการของโครงการ รวมถึงแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบร่วมมือ การเรียนรู้ด้วยวิธีการแก้ปัญหา การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร และหลักการสอนเนื้อหาทางวัฒนธรรม หลังจากนั้นได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนเพื่อกำหนดแนวทางในการสอนและความสนใจในหัวข้อโครงการ แล้วทำการประมวลเนื้อหาจากการสำรวจความคิดเห็น เพื่อสร้างหลักสูตรแม่แบบโดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยสร้างแผนการสอนวิชาภาษาอังกฤษโครงการตามขั้นตอนของโครงการจำนวนสองโครงการ โดยมีขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นทบทวนและแก้ไขโครงการ มีการประเมินความรู้ทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเมื่อสิ้นสุดบทเรียนแต่ละโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Baum (cited in Florez,

1998) กล่าวไว้ว่าในการเลือกโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำ สิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องให้ความสนใจก็คือ ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของโครงการให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียน การสอน และตัวผู้เรียน

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักการเรียนการสอน โดยใช้โครงงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องจัดทำโครงการปฐมนิเทศผู้เรียนให้เข้าใจถึง ความหมาย หลักการ และขั้นตอนในการจัดทำโครงงาน เนื่องจากการทำโครงงานเป็นการเรียนการสอน ที่เป็นระบบ ดังนั้นถ้าผู้เรียนขาดความเข้าใจในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งแล้วจะทำให้การทำงานเป็นไปได้ช้า และอาจเกิดความผิดพลาด โดยเฉพาะในการวางแผนการทำโครงงาน จะเป็นขั้นตอนที่ค่อนข้างยาก และซับซ้อน แต่มีความสำคัญมากในการทำให้โครงงานประสบความสำเร็จ เนื่องจากการวางแผนที่ดี จะนำไปสู่การดำเนินการที่ดีและผลที่ได้ก็จะออกมาดีด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงกระบวนการทำ โครงงานแล้ว ในระหว่างทำโครงงานผู้วิจัยยังจัดทำใบงานเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามขั้นตอน ที่ถูกต้องและเป็นระบบ ดังที่ Sheppard and Stoller (1995, p.15) กล่าวว่า ในการที่จะนำเอาโครงงาน มาใช้ในการเรียนการสอนนั้นผู้สอนจะต้องวางแผนการเรียนการสอนอย่างละเอียดรอบครอบ เนื่องจากผู้เรียนที่ยังไม่เคยชินกับวิธีการนี้อาจจะมีความยากลำบากในการทำกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนผ่อนคลายได้ด้วยการวางแผนงานควบคู่ไปกับผู้เรียน และให้ผู้เรียน ช่วยเหลือกันทำกิจกรรมของกลุ่ม

ประการที่สองที่ช่วยให้บทเรียนภาษาอังกฤษโครงงานมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้เรียน คือ การเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เป็นผู้เลือกทำกิจกรรมตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ดังที่ Arlington & Van Duzer (1998) กล่าวไว้ว่า การทำโครงงานเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 2) Tudor (1996, pp. 200-201) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ควรจะให้ผู้เรียนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการและการจัดทำสื่อและเนื้อหาในการเรียนการสอน เป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ และเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งประเมินตนเอง ผู้วิจัยจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เป็น ผู้ตัดสินใจในการทำโครงงานเอง เริ่มตั้งแต่การเลือกหัวข้อในการทำโครงงานโดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจของผู้เรียน ผู้สอนได้ดึงเอาความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อหัวข้อทางวัฒนธรรม ออกมาโดยการใช้องค์ความรู้ต่าง ๆ ดังที่ Ribe and Vidal (1993, pp. 27-39) ได้ให้คำแนะนำในการเลือก

หัวข้อโครงการ คือ ในการเลือกหัวข้อโครงการซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำโครงการ ผู้สอนควรจะกระตุ้นความคิดและจินตนาการของผู้เรียน โดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อด้วยตนเอง เช่น การเชิญเจ้าของภาษามาพูดให้ความรู้ทางวัฒนธรรม การระดมพลังสมองของผู้เรียน และการเขียนผังความสัมพันธ์ เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนมีความสนใจในหัวข้อทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหัวข้อวัฒนธรรม พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.67 เห็นว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษจะทำให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษง่ายขึ้น และผู้เรียนร้อยละ 80 อยากจะเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ และในระหว่างทำโครงการ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำเสนอมาก

นอกจากนี้ในโครงการที่สองผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการนำเสนอโครงการเอง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความสนุกสนานกับบทเรียน และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ในหัวข้อที่เลือกทำ ดังที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (อ้างใน วรรณอุบล อภิขัย, 2544) กล่าวว่า เนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนมีความสำคัญต่อการเรียน เนื่องจากผู้เรียนมองเห็นประโยชน์ของเนื้อหา จึงส่งเสริมการพัฒนาความรู้ของผู้เรียน ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้น

จากการที่บทเรียนภาษาอังกฤษโครงการเป็นบทเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั่นเอง จึงทำให้บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนไปคือจากเดิมผู้สอนเป็นผู้ป้อนข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน แต่ในการทำโครงการนั้นผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าจากหนังสือ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต สัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ รวมถึงการอภิปรายภายในกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้แนะแนว ให้คำแนะนำ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และให้ความสะดวกแก่ผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือในด้านการใช้ภาษา อำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ดังที่ Carmona, Rodrigo Fernandez. et al. (1991) กล่าวว่า ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำงานของผู้เรียน ประสานงาน และประเมินผลงาน และตรวจสอบการใช้ภาษาเป้าหมายของผู้เรียนในการทำกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ไม่สามารถ

คาดเดาได้ก่อน เนื่องจากเป็นบทเรียนที่เกิดขึ้นจากผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นเตรียมพร้อม และศึกษาหาข้อมูลอยู่ตลอดเวลา

ประการที่สาม บทเรียนภาษาอังกฤษโครงการเป็นบทเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะทำงานกลุ่มสำเร็จ ดังที่ผู้วิจัยได้สังเกตจากการทำงานของผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนได้ใช้ทักษะทางสังคมในการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน ผู้เรียนมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองในการเลือกหัวข้อการทำงาน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถหาข้อสรุปได้เมื่อเกิดความขัดแย้งทางความคิดเห็น มีการประนีประนอม ผู้เรียนทำงานด้วยความสนุกสนาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความถนัดของตน จึงทำให้ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสามารถช่วยเหลือเพื่อนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าได้ และผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำก็ได้รับการยอมรับในการทำหน้าที่อื่น ๆ เช่น การวาดรูปประกอบการนำเสนอ การคิดสร้างสรรค์การนำเสนอ และการจัดเตรียมอุปกรณ์ เป็นต้น การทำงานร่วมกันนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการของ Glasgow, Jacqueline N. and Margie Bush (1996) ที่ทำวิจัยด้วยการกำหนดให้ผู้เรียนทำโครงการเกี่ยวกับการเขียนนิยายสารส่งเสริมการขายสินค้า โดยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งเป็นการทำกิจกรรมภายใต้สถานการณ์จริง จากผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนพบว่าผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง มีความสนุกสนานในการทำงาน นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้เรียนรู้การทำงานในสถานการณ์จริง ในการทำนิยายสารอาชีพ ซึ่งจะต้องค้นคว้าหาข้อมูลจากภายนอกโรงเรียน และได้พบ พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสังคมภายนอกโรงเรียนอีกด้วย การทำโครงการจึงเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมที่ดีอีกวิธีหนึ่ง

ประการที่สี่ การเรียนการสอนโดยใช้โครงการทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นไปในทางที่ดีและผ่อนคลาย จากการที่บทเรียนภาษาอังกฤษโครงการเป็นบทเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ จึงทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ได้เลือกทำโครงการตามความสนใจของตนเองร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม จึงทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวลในการใช้ภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงาน โดยมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากการรายงานแบบเก่า ๆ ทำให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานในการเข้าร่วมฟัง

และชมการนำเสนอผลงาน และอยากติดตามผลงานไปจนจบการนำเสนอ ไม่น่าเบื่อ จากงานวิจัยของ ผจก.กาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ (2541) พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ บรรยากาศของชั้นเรียนด้านสมองและอารมณ์ โดยที่บรรยากาศในชั้นเรียนด้านสมอง หมายถึง การจัด กิจกรรมของผู้สอนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน บรรยากาศด้านอารมณ์ หมายถึง ทัศนคติของผู้สอนต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการยอมรับที่ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งรวมถึงความคล่องแคล่วในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความคิดริเริ่ม

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันในการทำโครงการ มีความเป็นกันเองระหว่างผู้สอน ทำให้ผู้เรียนลดความวิตกกังวลในขั้นตอนการทำงาน และการใช้ภาษา มีความผ่อนคลาย และเกิดความกล้าที่จะเข้ามาปรึกษาและซักถามข้อมูลจากผู้สอน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสริมแรงจูงใจให้กับผู้เรียนด้วยการกล่าวชมพัฒนาการของผู้เรียนตลอดการทำโครงการ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรรัตน์ สุริยา (2543) ซึ่งทำการวัดความภาคภูมิใจในตนเองของผู้เรียนหลังจากเรียนด้วยบทเรียนภาษาอังกฤษ โครงการ พบว่า ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองอยู่ในระดับมากทั้งสามองค์ประกอบ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นที่นิยม และการมีส่วนร่วมในการทำงาน

ประการที่ห้า บทเรียนภาษาอังกฤษโครงการทั้งสองโครงการส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จากการประเมินความรู้ทางวัฒนธรรมของผู้เรียนภายหลังการทำโครงการ แต่ละโครงการแล้ว พบว่าคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนอยู่ในระดับดีมากทั้งสองโครงการอาจเนื่องมาจากการเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนเลือกตามความสนใจและได้ลงมือทำโครงการด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาไปพร้อมกับทักษะทางภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้เริ่มโครงการจากการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้เดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับวัฒนธรรมออกมาในขั้นตอนการเลือกและวางแผนโครงการ ต่อจากนั้นผู้เรียนจะต้องค้นคว้าข้อมูลที่สนใจ แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อที่จะนำเสนอผลงาน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิม ในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดโครงการนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาทางด้านวัฒนธรรม และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันจากการนำเสนอผลงาน ในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาทักษะทางด้านภาษาไปด้วย Stoller (1997) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนที่ใช้การบูรณาการภาษากับเนื้อหานั้น ผู้เรียนจะได้รับความรู้ทางด้านเนื้อหา โดยเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และการที่ไม่เข้มงวดกับกฎเกณฑ์ทางภาษา มากทำให้ผู้เรียนเรียนรู้การใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Short (1994) ซึ่งทำการบูรณาการการใช้ทักษะทางภาษากับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อเมริกัน ผลงานวิจัยปรากฏว่าผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อเมริกันที่ถูกต้อง และในขณะเดียวกันผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกฝนการใช้ภาษาและการใช้ความคิดในการวิเคราะห์วิจารณ์ เช่นเดียวกับที่ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2539, หน้า 5) กล่าวว่า การบูรณาการทักษะทางภาษาและเนื้อหาเข้าด้วยกันทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาได้ดี ถ้ามีโอกาสใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เหมือนจริง และผู้เรียนจะใช้ภาษามากขึ้นถ้ามีความสนใจในเนื้อหาที่เรียนเพื่อที่จะทำความเข้าใจในสาระของเนื้อหา ที่สำคัญคือแนวการสอนนี้ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น สามารถวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่ได้จากเนื้อหาที่เรียน และใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ จึงเหมาะสมกับการสอนภาษาในระดับมัธยมศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมของชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ ในขณะเดียวกันผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถทางการใช้ภาษาอังกฤษอย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนได้เลือกทำโครงงานตามความสนใจของตนเอง โดยผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม ที่ผู้เรียนร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เรียนช่วยเหลือกันทำงานตามความถนัดและความสนใจ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกัน จึงทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นแบบผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวลของผู้เรียน ประกอบกับผู้สอนคอยให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการทำโครงงาน พร้อมทั้งให้กำลังใจ จึงทำให้ผู้เรียนสามารถทำโครงงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ Watanabe (1999) ซึ่งทำการศึกษาผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการให้ผู้เรียนทำการวิจัยในภาษาต่างประเทศตามหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีความสนใจในกระบวนการทำงานเป็นอย่างดี มีการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และทำงานตามแผนงานที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้เรียนมีความรู้สึกอิสระในการเรียนและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง นอกจากนั้นยังได้ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่เลือกทำวิจัย ในขณะที่มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการทำงาน และผู้เรียนยังได้พัฒนาทักษะทางกระบวนการคิดอีกด้วย

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษทั้งสี่ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ของผู้เรียน ภายหลังจากการใช้บทเรียนภาษาอังกฤษโครงงาน ปรากฏว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านการฟังและการพูด อยู่ในระดับดี และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านและเขียน อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากในขณะที่ทำโครงงานผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนการใช้ทักษะทางภาษาอังกฤษอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการปรึกษาหารือกันในกลุ่ม การค้นคว้าหาข้อมูล และการนำเสนอผลงาน จึงทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษโดยไม่รู้ตัว ดังที่ Sheppard and Stoller (1995, p.11) กล่าวว่าในการทำโครงงานนั้น ผู้เรียนจะมุ่งเน้นความสนใจไปที่หัวข้อโครงงาน แต่ในขณะเดียวกันผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ภาษาในขั้นตอนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริงตลอดทั้งโครงงาน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เพชรรัตน์ สุริยา (2543) ซึ่งได้พัฒนาบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงงานเพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษา พบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านการพูดและเขียนนำเสนอโครงงานอยู่ในระดับค่อนข้างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ ศรีวิวงศ์ (2543) ซึ่งทำการสอนโดยใช้โครงการหนังสือพิมพ์โรงเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ พบว่าหลังจากทำโครงการแล้วผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนอยู่ในระดับดี และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าในแต่ละขั้นตอนของการทำโครงงานผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษทั้งสี่ทักษะ เริ่มจากการเลือกหัวข้อในการทำโครงงาน ผู้เรียนทำการระดมสมองและปรึกษากันในกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการพูดแสดงความคิดเห็น ต่อมาเป็นการวางแผนงาน ผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะทางการพูดปรึกษากันในกลุ่มและใช้ทักษะทางการเขียนในการเขียนแผนงาน ในขั้นตอนการดำเนินงานผู้เรียนต้องค้นคว้าหาข้อมูลโดยการอ่านจากหนังสือ นิตยสาร และสื่อต่าง ๆ แล้วนำมาเขียนเรียบเรียงข้อมูลที่จะนำมานำเสนอ ซึ่งผู้เรียนต้องใช้ทักษะการพูดและเขียนนำเสนอผลงาน จะเห็นได้ว่าตลอดขั้นตอนการทำโครงงานผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการฟังและพูดผ่านการทำงานร่วมกันในกลุ่มโดยการพูดคุยนegotiationซึ่งกันและกัน รวมถึงการนำเสนอผลงานหน้าชั้น ในขณะที่ยังใช้ทักษะการอ่านและเขียนได้ฝึกฝนผ่านทางการค้นคว้าหาข้อมูลแล้วนำมาเขียน รวมถึงการทำใบงานตลอดการทำโครงงาน ดังที่ Fried-Booth (1986) และ Haines (1989) กล่าวว่าในการทำโครงงานภาษาอังกฤษนอกจากจะเป็นวิธีการที่ดีในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนแล้วยังเป็นการเรียนการสอนที่รวมเอาทักษะทั้งสี่เข้าด้วยกัน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนการใช้ทักษะทางภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริง นอกจากนี้

ผู้สอนยังจัดหาสื่อในการเรียนการสอนมาให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้ทักษะทางภาษา เช่น จัดหาวิดีโอตัวอย่าง การจัดรายการต่าง ๆ ตามที่ผู้เรียนสนใจและเลือกนำเสนอ จัดหาภาพยนตร์ต่างประเทศซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมมาให้ผู้เรียนชมเพื่อเป็นการจุดประกายความคิดและให้ผู้เรียนได้ฝึกการฟังและเรียนรู้การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงการนำเจ้าของภาษามาเป็นแขกรับเชิญในการพูดถึงหัวข้อทางวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพูดคุยกับเจ้าของภาษาเพื่อสร้างความเคยชิน และความมั่นใจในการพูดคุย จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนให้ความสนใจกิจกรรมเหล่านี้มาก และเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำโครงการ และค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม

สรุปได้ว่าบทเรียนภาษาอังกฤษโครงการเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนอีกวิธีที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะทางภาษา ในขณะที่ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่ตนเองสนใจ ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ทำตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ ผู้เรียนสามารถนำวิธีการทำวิจัยไปใช้ในการศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างไม่สิ้นสุด ปลุกฝังให้รักการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ทักษะทางสังคมก็เป็นอีกทักษะที่ผู้เรียนจะได้รับจากการทำโครงการโดยการทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม ช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน เป็นการปลุกฝังการเรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทำให้ผู้เรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รู้จักการประนีประนอม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกันในระดับชั้นเรียน ในขณะเดียวกันการทำโครงการยังช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนเนื่องจากบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลายจะช่วยลดความวิตกกังวล ทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง อีกทั้งผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้ปฏิบัติ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจที่ดีในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจบางประการ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอน

1. วิชาภาษาอังกฤษโครงการเป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ซึ่งผู้เรียนอาจยังไม่คุ้นเคยนัก จึงควรจัดให้มีการปฐมนิเทศก่อนการเรียน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้เรียนในเรื่องของความหมาย หลักการ ขั้นตอน และตัวอย่างการทำโครงการ ผู้สอนควรจัดทำใบงานประกอบการทำงานในแต่ละขั้นตอน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน รวมถึงการอธิบายกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำอย่างละเอียด ให้คำแนะนำในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ทำงานอย่างถูกต้องและไม่ติดขัด รวมถึงการให้ความช่วยเหลือ แนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล และให้กำลังใจแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ผู้สอนควรคำนึงถึงระยะเวลาในการทำโครงการตามความเหมาะสม และควบคุมให้ผู้เรียนทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้

2. ผู้สอนควรให้อิสระกับผู้เรียนในการผู้เลือกหัวข้อและวิธีการนำเสนอผลงานด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจ ไม่ปิดกั้นความคิดของผู้เรียน เนื่องจากการทำโครงการเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงควรให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และให้กำลังใจในการทำงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักวิธีการแก้ปัญหา รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมที่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอภิปราย เสนอความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินและตรวจสอบการทำงานของตนเองและกลุ่ม เพื่อที่จะได้รู้ระดับความสามารถและความบกพร่องของตน และสามารถปรับปรุงแก้ไขงานให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้ผ่อนคลาย เพื่อให้ผู้เรียนไม่วิตกกังวลในการใช้ภาษาและการทำงาน เสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกภูมิใจในการทำงาน และสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน

3. ผู้สอนจึงสามารถบูรณาการการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยใช้โครงงานเป็นสื่อได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ สังคม คณิตศาสตร์ ศิลปะ และวิชาอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษในบริบทที่แตกต่างกันไปอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมทางด้านเวลา วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน และความพร้อมของผู้สอน

4. ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายไม่น่าเบื่อ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ทักษะทางภาษา โดยมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน รวมถึงจัดหาสื่อที่เหมาะสม และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน หาโอกาสให้ผู้เรียนได้สนทนากับเจ้าของภาษา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความคุ้นเคย และสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาให้กับผู้เรียน

5. ผู้สอนควรมีความอดทนในการใช้โครงงานในการเรียนการสอนเนื่องจากเป็นวิธีการที่ค่อนข้างซับซ้อน จึงควรศึกษาวิธีการให้ละเอียดก่อนที่จะนำมาสอน ต้องให้เวลากับผู้เรียนในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ พูดคุยและจัดหาสื่อที่จำเป็นต่อผู้เรียน ผู้สอนต้องมีความกระตือรือร้นในการทำโครงงานร่วมกับผู้เรียน ถึงแม้ว่าขั้นตอนการเขียนแผนการสอนโครงงานจะค่อนข้างง่าย เพราะมีเพียงแค่ขั้นตอนและกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนทำ แต่ในการลงมือปฏิบัติแล้วผู้สอนจะต้องค้นคว้าหาข้อมูลไปพร้อม ๆ กันกับผู้เรียน เนื่องจากหัวข้อที่นำมาทำโครงงานเป็นหัวข้อที่ผู้เรียนเลือกตามความสนใจของผู้เรียนเอง เพื่อที่ผู้สอนจะสามารถตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่ผู้เรียนทำได้อย่างถูกต้อง ถึงแม้ว่าในการจัดการเรียนการสอนจะมีการทำการสำรวจความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อหัวข้อในการทำโครงงานแล้วก็ตาม ผู้สอนควรตระหนักว่าในขั้นตอนนี้เป็นเพียงความสนใจของผู้เรียนอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนได้รู้จักผู้เรียน แต่สุดท้ายในการเลือกหัวข้อการทำโครงงานผู้เรียนจะเลือกและตัดสินใจอีกครั้งในขั้นวางแผนการทำโครงงาน ซึ่งความสนใจของผู้เรียนอาจเปลี่ยนไปเนื่องจากประสบการณ์และความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนมี รวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้ เช่น การทำข้อสอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมก่อนเรียน การเชิญแขกรับเชิญมาพูดให้ข้อมูลในห้องเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการทำหัวข้อที่ต่างหรือเหมือนกับในการสำรวจความสนใจ

6. สิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานคือผู้สอนจะต้องยอมรับบทบาทของตนเองที่จะต้องเปลี่ยนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งแตกต่างจากการสอนแบบเดิมที่ส่วนใหญ่จะยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เนื้อหาในการเรียนการสอน กิจกรรมต่าง ๆ จะได้มาจากตัวผู้สอนเอง แต่ในการทำโครงงานหัวข้อ เนื้อหา และกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดมาจากผู้เรียน อย่างไรก็ตามผู้สอนไม่ควรละทิ้งหน้าที่ในการสอน ถึงแม้บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนไป แต่ยังคงความสำคัญ

ในการช่วยเหลือ แนะนำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินโครงการให้สำเร็จ ผู้สอนยังจะต้องเตรียมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยการศึกษาเนื้อหา จัดหากิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่แตกต่างกันไป และตระหนักว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ดังที่ ประพนธ์ สุรัสวดี (2537, หน้า 3-5) กล่าวไว้ว่าครูภาษาอังกฤษนอกจากจะเป็นผู้ที่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปรับตัวเองให้เข้ากับนวัตกรรมการสอนการใช้สื่อที่ทันสมัยแล้ว ครูควรจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้พูดอยู่หน้าชั้นเรียนแต่เพียงผู้เดียวได้แล้ว มาเป็นครูในฐานะผู้ควบคุมดูแลการเรียนการสอน เป็นผู้รวบรวมและเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละวัย มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัด คอยให้ข้อมูลหรือแก้ไขข้อผิดพลาดของผู้เรียน ประเมินผลงานของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออก และเป็นผู้อำนวยความสะดวกทุกด้านในการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นตัวเอกแทนครู

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จึงควรมีการนำกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานไปใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ สังคม วรรณคดี เป็นต้น โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนสำหรับผู้เรียนในระดับต่าง ๆ
2. ควรมีการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ที่เรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษโครงงาน เนื่องจากผลงานที่ได้จากการทำโครงงานสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้
3. ควรมีการพัฒนาและทดลองใช้บทเรียนภาษาอังกฤษโครงงานกับผู้เรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพร้อมในการเรียนที่แตกต่างกันไป